

SADUTTAMINEN VANHUSTYÖHÖN SUUNTAUTUNEEN LÄHIHOITAJAN KOULUTUKSESSA JA TYÖSSÄ

Marja Reiman

**Kehittämishankeraportti
Huhtikuu 2008**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Reiman, Marja	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 24	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Saduttaminen vanhustyöhön suuntautuneen lähihoitajan koulutuksessa ja työssä		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu		
Työn ohjaaja(t) Miettinen, Raija		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Kehittämishankkeen tavoitteena oli saduttamisen käyttäminen lähihoitajien toiminnallisten menetelmien ja ohjauksen opetukseen vanhustyössä. Kirjoitus perustui kirjalliseen materiaaliin, vanhusryhmälle tehtyyn sadutuskokeiluun sekä opetusharjoittelun yhteydessä saatuihin kokemuksiin ja palautekyselyyn.</p> <p>Tulokseksi saatiin seuraavaa. Ensinnäkin sadutusta voidaan käyttää opetuksessa tutustumiseen ja motivointiin. Menetelmää ei tarvitse käyttää tekstin tuottamiseen. Voidaan käyttää erilaisia ilmaisutapoja. Toiseksi saduttaminen voi olla opiskelijan apuväline vanhusten muistelutilanteissa. Menetelmän avulla lähihoitajaopiskelija oppii monia ohjaukseen liittyviä asioita. Se vie vanhuksen ajatusmaailmaan, jolloin vanhus tulee helpommin otettua huomioon hoitotyössä kokonaisvaltaisesti. Opiskelijalle ja vanhukselle jää jotakin konkreettisesta yhteistyöstä, sadutettu tarina.</p> <p>Sadutuksella saatuja tarinoita voi kehittää eteenpäin, esimerkkinä voi mainita muisteluun pohjautuvan teatteritoiminnan.</p>		
Avainsanat (asiasanat) opetus, sadutus, muistelu, toiminnalliset menetelmät, ohjaus		
Muut tiedot		

Author(s) Reiman, Marja	Type of Publication Development project report	
	Pages 24	Language finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Storycrafting, the method for educating practical nurse for the work with aged people		
Degree Programme Teacher Education College		
Tutor(s) Miettinen, Raija		
Assigned by		
Abstract The target of this description is to use storycrafting, when teaching of the practical nurse students' methods of activities and leading abilities in the work with aged people. The development project was based on source material and experiments of storycrafting with a group of elderly people. The experience during teaching practices and the student feedback were also used. The results were following. Firstly storycrafting can be used when getting acquainted with each other and motivating a group of students. It is not relevant to use the method to produce something written. Different ways of expressions can be used. Secondly storycrafting can be a tool for a student in a situation of the elderly people's memories. A student learns many things about leading. The method makes explicit the way of elderly person's thinking, which makes it possible to take care of an elderly person comprehensively. The student and the elderly person get something concrete from this cooperation, that is to say the story. The stories can be developed further for example with theatre, based on memories.		
Keywords teach, storycrafting, memory, activity, leading		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	2
1.1 Tavoitteet ja tutkimusongelma	3
2 MITÄ SADUTTAMINEN ON	4
2.1 Saduttaminen, hiljainen tieto ja luovuus	4
3 KEHITTÄMISHANKKEEN RAJAUKSET JA TIEDONHANKINTAMENETELMÄT	6
4 SADUTTAMINEN LÄHIHOITAJIEN VIRIKETOIMINNAN OPETUKSESSA	7
4.1 Saduttaminen motivoinnin ja toiminnallisten menetelmien välineenä	7
4.2 Sadutus yhteistoiminnallisen projektin yhteydessä	8
4.3.1 Tiedon jakaminen	10
4.3.2 Projektin jatkosuunnittelu	12
4.3.3 Varsinainen ensimmäinen toimintakerta	13
4.3.4 Toinen toimintakerta	15
4.3.5 Raportointi ja itsearviointi	15
5 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	17
6 POHDINTA	18
LÄHTEET	20
LIITTEET	21
Liite 1. Vanhusryhmälle tehdyn sadutuskokeilun runko	21
Liite 2. Lähihoitajaopiskelijoille tehty palautekysely	22
Liite 3. Vanhusryhmälle tehdyn ryhmähaastattelun runko	24

1 JOHDANTO

Lähihoitajaopiskelijoiden opintoihin kuuluu vanhustyön koulutusohjelmassa erilaisia toiminnallisten menetelmien ja ohjaamisen opiskelua. Tässä kehittämishankkeessa tarkastellaan saduttamisen mahdollisuuksia lähihoitajien opintojen tukena. Valtakunnallinen opetussuunnitelmassa 2001 todetaan seuraavasti:

Opiskelijan on osattava suunnitella, toteuttaa ja arvioida arjen mielekkyyttä edistävää toimintaa yhteistyössä vanhuksen ja työyhteisön kanssa. Hänen on omattava valmiuksia kuvallisen ilmaisun ja kädentaitojen eri lajeja ja sovellettava musiikin terapeuttista käyttöä vanhustyössä. Hänen on osattava käyttää muisteluterapiaa ja järjestää virikkeitä myös heikkokuntoisille vanhuksille.

Opiskelijan on osattava soveltaa keskeisiä toiminnallisia terapia- ja kuntoutusmenetelmiä vanhustyössä ohjeiden mukaan. Hänen on osattava ohjata yksilöitä ja pienryhmiä ja selviytyä siitä tarvittaessa itsenäisesti. Hänen on osattava ohjata toiminnallisia vanhusryhmiä. Hänen on osattava edistää vanhuksen ja ryhmän välistä vuorovaikutusta ja sosiaalistumista ja osata ryhmädynamiikan perusteet.

Lähihoitajaopiskelijan on siis opittava hallitsemaan erilaisia toiminnallisia menetelmiä ja saavutettava myös ohjauksellisia valmiuksia. Opettajan on tarjottava opetusta, joka tukee näitä tavoitteita. Tämän kehittämishankkeen yhteydessä käytän edellä mainituista teemoista yhteisnimitystä viriketoiminta, joka helpottaa aiheeseen liittyvää kirjoittamista.

Monilla lähihoitajaopiskelijoilla on jo runsaasti elämäkokemusta takanaan ja näen viriketoiminnan ohjaamisen myös opiskelijoiden oman hiljaisen tiedon, ehkä itseltäkin huomaamatta jääneiden resurssien, käyttömahdollisuutena. Oppimiskäsitys on siis konstruktivistinen. Monet opiskelijan harrastukset ja aikaisemmat opinnot voivat tukea toiminnallisten menetelmien ja ohjaamisen opettelua. Ruohotien (2000) mukaan hiljaisella tiedolla on kaksi ulottuvuutta: kognitiivinen ja tekninen. Kognitiivinen ulottuvuus auttaa meitä havaitsemaan ja määrittelemään maailmaa. Se sisältää perinteitä, tuttuja ja yhteisesti hyväksytyjä havaitsemisen tapoja (paradigmoja), uskomuksia, oletuksia ja mentaalaisia malleja. Tekninen ulottuvuus taas muodostuu taidoista ja tietämyksestä kuten kädentaidoista taitotiedosta (Mts. 256.) Kyse on siis tiedon ja taidon saattamisesta eksplisiittiseksi (näkyväksi). Ruohotien teoksessa Tuomiston (1998) mukaan informaalisien oppimisen muotoina voidaan erottaa 1) tavoitteelliset oppimisprojektit työssä ja vapaa-aikana, 2) kokemuksesta oppiminen, jota tapahtuu lähes kai-

ken toiminnan yhteydessä vaikka toiminnalle ei olekaan aina asetettu mitään täsmällistä tavoitetta sekä 3) piilo-oppiminen, joka on varsin yleistä niin työssä kuin muusakin arkielämän toiminnassa (Ruohotie, 2000, 14).

1.1 Tavoitteet ja tutkimusongelma

Saduttaminen vanhusten ohjauksessa herätti kiinnostukseni noin neljä vuotta sitten mahdollisuutena monipuolistaa ja kehittää ikääntyneiden ryhmätoimintaa. Miten sen saa kytkettyä lähihoitajien opetukseen ja sitä kautta tuoda se yhdeksi hyödylliseksi menetelmäksi vanhustyössä, on tämän kehittämishankkeen ajatuksia. Samalla on tavoitteena kehittää omaa opettajuutta. Saduttamista ja sen mahdollisuuksia tarkastellaan seuraavan tutkimuskysymyksen avulla: Miten saduttamista voidaan käyttää lähihoitajien viriketoiminnan opetuksessa?

2 MITÄ SADUTTAMINEN ON

Saduttaminen on narratiivinen eli tarinankerrontamenetelmä. Menetelmän on kehittänyt Monika Riihelä. Sadutusta (Karlsson 2003) on alun perin käytetty lapsiin, mutta se soveltuu myös aikuisille ja vanhuksille. Sadutus on yksinkertaista. Ohjaaja tai tarinan kirjoittaja (saduttaja) voi sanoa sadutettavalle:

”Kerro minulle satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kun sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.”(Mts. 44.)

Saatua tuotosta ei arvioida eikä saduttaja sitä tulkitse. Saduttamista voidaan toteuttaa yksilöllisesti tai ryhmissä. Menetelmä voidaan jakaa perussadutukseen, jossa aihe on vapaa, ja aihesadutukseen, jossa sadutettava tekee aloitteen mistä haluaa kertoa ja aihe rajataan yhdessä (mt. 003).

Sadutuksesta syntyvä tuotos voi ilmetä eri ilmaisumuodoissa. On kehitetty musiikkisadutusta, tanssisadutusta, rakentelusadutusta, liikuntasadutusta ja niin edelleen (mts.12). Kuvallisen ilmaisun puolella kollaasin tekemisen voi tulkita olevan lähes saduttamista, sillä siinä valittujen kuvien ja tekstien muodostama kokonaisuus on ryhmän tai yksilön ajattelun, käsitysten, asenteiden ja tunteiden muodostama kuva. Kyse on siitä miten tehtävän antaa opiskelijoille. Vuorisen (2005) mukaan kollaasia voidaan käyttää informaation kokoamiseen, mutta parhaimmillaan se on ryhmän kannanotto, mielipide, haaste ja julistus. Kollaasi sopii yhtä hyvin ryhmän heikommalle kuin lahjakkaimmalle opiskelijalle, koska tekniikka tarjoaa kuitenkin haastetta vaikka kuinka pitkälle. Kollaasi on mainio keskustelun virittäjä (Mts. 159.) Ryhmässä toteutettuna kollaasi voi kertoa aiheen mukaan myös tunnelmista ja suhtautumisesta erilaisiin asioihin.

Sadutuksessa (Karlsson, 2003) korostetaan yksilön henkilökohtaisia kokemuksia ja samalla menetelmä tukee myös yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä. Sadutettu satu voi olla suunnittelun väline ja pedagoginen materiaali.

2.1 Saduttaminen, hiljainen tieto ja luovuus

Saduttaminen voi olla sisäisen puheen ja hiljaisen tiedon näkyvä muoto (Karlsson 2003). Hiljaisen tiedon käsittelyssä on aina ollut ongelmana eksplisiittiseksi, näkyväksi saattaminen. Alun perin käsitteen hiljainen tieto (tacit knowledge) on kehitellyt Polanyi (1967). Hannele Koivunen on käsitellyt paljon hiljaista tietoa. Hän määritte-

lee hiljaista tietoa seuraavasti: Siihen sisältyy kaikki se geneettinen, ruumiillinen, intuitiivinen, myyttinen, arkkityyppinen ja kokemusperäinen tieto, jota ihmisellä on ja jota ei voida ilmaista verbaalisin käsittein (1997, 78). Hannele Koivunen käsittelee hiljaista tietoa pitkälti yksilön tai yhteisön tietona kun taas Ruohotien (2000) teoksen mukaan Nonaka ja Takeuchi käsittelevät hiljaisen tiedon ilmenemistä tuotannollisissa yhteisöissä ja miten sitä voidaan käyttää hyödyksi. Heidän kuvaamansa teoria voidaan esittää eteenpäin kehittyvänä spiraalina. Ensimmäisenä vaiheena on tiedon sosiaalistaminen, jolloin yksilön hiljainen tieto tulee yhteiseksi hiljaiseksi tiedoksi vuorovaikutuksen kautta. Vähitellen tieto voidaan ulkoistaa, mikä tarkoittaa sitä, että tieto voidaan käsitteellistää ja tuoda paremmin julki. Tieto on siis muuttunut eksplisiittiseksi tiedoksi. Tiedon kehityksen (spiraalin) edetessä tapahtuu tiedon yhdistelyä ja ryhmitelyä sekä järjestelyä ja näin tiedon pohjalta voidaan luoda uutta tietoa. Tiedon sisäistämisen vaiheessa tieto on muuttunut käytännöksi ja uutta tietoa käytettäessä ja sovellettaessa syntyy käytäntöjen kautta jälleen uutta hiljaista tietoa, jonka pohjalta voidaan edetä jälleen spiraalin ensimmäiseen vaiheeseen eli sosialisointiin (Mts. 264.)

Hiljaisen tiedon näkyväksi saattaminen on edellytys luovan toiminnan aikaansaamiseksi. Viriketoiminnassa ollaan läheisissä tekemisissä luovuuden kanssa. Turvallisuuden ja keskinäisen luottamuksen lisääntyessä opettaja saa yhä paremmat mahdollisuudet vaikuttaa ryhmän tunneilmastoon, niin että opiskelua tukevan ilmapiirin vahvistuminen voi jatkua (Vuorinen, 2005, 34). Turvallisuus ja luottamuksellisuus sekä opiskelijoiden ja opettajan välillä sekä tutustuminen antavat mahdollisuuden hiljaisen tiedon esille tulolle ryhmässä. Edellä mainitut elementit edesauttavat spontaanisuuden olemassaoloa, jota Niemistön (2007) teos kuvaa luovuuden kehittymisen ehdoksi Morenon (1977) ryhmäajatusten pohjalta. Spontaanisuus on valmiustila, joka mahdollistaa tilanteenmukaisen ja mielekkään toiminnan. Spontaanisuus lisääntyy vuorovaikutuksessa, kun suostutaan jaettuun illuusion, eli yhdessä luomaan ja kokemaan uusia mielikuvia (Mts.173.) Asian voisi tulkita myös seuraavasti. Uskalletaan tuoda esille omia ajatuksia ja mielipiteitä, tehdä ehdotuksia ja toimia luovasti toimintaa kehittäen ja omia ajatuksia siihen sitoen. Myös saduttamisessa tarinan kertominen vaatii uskallusta tuoda julki omia ajatuksia. Koska menetelmä ei perustu pakottavaan kertomiseen, vaan ajatukseen ”haluatko kertoa, minä kirjoitan”, se mahdollistaa myös luovuuden esilletuloa.

3 KEHITTÄMISHANKKEEN RAJAUKSET JA TIEDONHANKINTAMENETELMÄT

Tutkimuskysymys ” miten saduttamista voidaan käyttää lähihoitajien viriketoiminnan opetuksessa” rajaa jo kehittämishanketta. Saduttamisen käyttö rajataan lähihoitajien opetussuunnitelmassa 2001 kuvattuun toiminnallisten menetelmien ja ohjauksen opetukseen, josta tässä kirjoituksessa käytetään yhteisnimitystä virketoiminta, kirjoittamisen helpottamiseksi.

Kyseessä on laadullinen tutkimus. Kehittämishankkeen tiedonhankinta perustuu olemassa olevaan lähdemateriaaliin, opetusharjoittelusta saatuihin kokemuksiin ja havaintoihin sekä palautekyselyyn. Tiedonhankintamenetelmänä käytetään myös vanhusryhmälle tehtyä sadutuskokeilua (liite 1) ja ryhmähaastattelua. Kokeilun aikana tehtiin osallistuvaa havainnointia ja pidettiin havaintopäiväkirjaa. Kokeilussa mukana olleen palvelukodin vanhusryhmän vanhin oli iältään 94-, nuorin 80-vuotias. Lupa sadutuskokeilulle ja tarinoiden julkaisulle oli pyydettyä niin perusturvajohtajalta kuin myös vanhusryhmältä. Kokeilut tehtiin loppuvuodesta 2007. Työssä esiin tulevat vanhusien nimet ovat keksittyjä henkilöllisyyden salaustarpeen vuoksi.

4 SADUTTAMINEN LÄHIHOITAJIEN VIRIKETOIMINNAN OPETUKSESSA

Tässä luvussa tarkastellaan saduttamisen käyttömahdollisuuksia viriketoiminnan opiskelun aloitusvaiheessa ja opiskelijoiden oppimismotivaation yhteydessä. Tämän lisäksi sovelletaan saduttamista yhteistoiminnalliseen oppimisprojektiin.

4.1 Saduttaminen motivoinnin ja toiminnallisten menetelmien välineenä

Opintojakson aloitusvaiheessa tapahtuu tutustuminen opiskeltavaan aineeseen, opettajaan sekä toisiin opiskelijoihin. Vaikka opiskelijat ryhmänä olisivatkin opiskelleet jo pitkään toistensa kanssa, uusi aine ja jokaisen opiskelijan aikaisemmat tiedot ja kokemukset muodostavat uuden tilanteen, joka tuo myös opiskelijalle uuden roolin ryhmässä omien tietojensa ja asenteidensa pohjalta opiskeltavaan aineeseen. Alussa on turvallista ottaa selvää opiskelijoiden asenteista ja odotuksista (Vuorinen 2005, 24).

Miten hoitaa opetuksen aloitusvaihe? Lämmittelyvaiheessa erityisen sopivia ovat sellaiset harjoitukset ja leikit, jotka sisältävät paljon ihmisten välistä vuorovaikutusta ja toimintaa (mts. 33). Turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin luominen antaa edellytykset avoimelle ja rakentavalle toiminnalle. Kun opettaja on esitellyt opiskeltavan aiheen eli tässä tapauksessa mitä viriketoiminta pitää sisällään, opiskelijat voisivat pienissä ryhmissä lähteä selvittämään ryhmän ajatuksia suhteessa opiskeltavaan aineeseen.

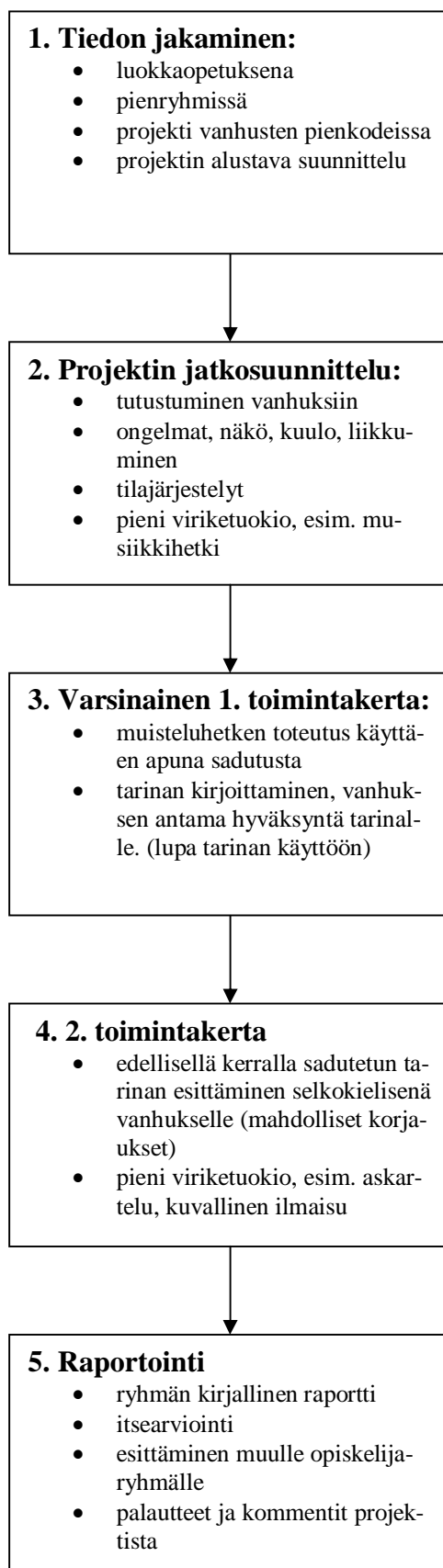
Tämä voi toteutua pienryhmissä saduttamisen periaatteita soveltaen tai ilmaisemalla asioita kuvallisesti kollaasin muodossa. Pienten ryhmien tuotokset voidaan käsitellä koko ryhmän kesken ja hakea sitä kautta vielä painotuksia ja ajatuksia siitä, mitkä asiat opiskelussa muodostuvat hankalimmiksi. Näin tulee otettua huomioon opiskelijoiden mietteitä ja voidaan aloittaa opiskelu paremmin motivoituneina. Motivaatiota voidaan rakentaa myös opiskelun aikana selvittelemällä opiskelijoiden tavoitteita ja käsittelemällä opiskeluun liittyvää vastustusta, mikä on oleellinen osa oppimisprosessia. (mts. 23). Kokeilin kollaasin tekoa lähihoitajaopiskelijoiden luovat menetelmät - opintojen kuvallisen ilmaisun tunneilla joulukuussa 2007, en kylläkään lämmittelynä. Antamani aihe liittyi kuitenkin erilaisiin mielikuviin joulusta: kiireinen joulu, iloinen joulu, kaupallinen joulu, rauhallinen joulu. Opiskelijat keskittyivät tekemiseen innok-

kaasti ja yhteisymmärryksessä. Ryhmissä oli saatu hyviä oivalluksia, jotka näkyivät tarkasteltaessa töitä koko ryhmän kesken. Samalla saatiin työvälineitä kuvallisen ilmaisun ohjaukseen. Työtavasta pidettiin (liite 2) ja opiskelijat olivat motivoituneita. Tehtävä tässä yhteydessä ei varsinaisesti käsitellyt opetuksen sisältöä, mutta antoi opettajalle varmuutta menetelmän käytettävyydestä monissa asiayhteyksissä. Koska saduttamista voidaan toteuttaa monella eri ilmaisumenetelmällä, kannattaa miettiä millainen ilmaisutapa tukee muutoinkin opetuksen toiminnallisten menetelmien tavoitteita.

4.2 Sadutus yhteistoiminnallisen projektin yhteydessä

Saduttaminen on menetelmä, jota voidaan käyttää yhteistoiminnallisen oppimisen tukena. Yksi menetelmän tavoitteista on vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnallisuuden parantaminen ryhmässä. Koppinen & Pollarin (1993) mukaan yhteistoiminnallinen oppimisen yhteydessä opiskelija voi harjoitella yhteistoimintaa erilaisissa ryhmissä työskennellen. Se edellyttää valmiutta sitoutua työhön, yhteistyöhön ja oppimistuloksen saavuttamiseen. Yhteistoiminnallinen oppiminen edellyttää myös vastuun ottamista omasta ja opiskelutoverien oppimisesta. Samalla opitaan myös tietojen, taitojen ja ongelmanratkaisun lisäksi vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoja. Ryhmän sisällä opiskelijalla voi olla erityisvastuu jostakin tehtävästä, josta hän sitoutuu vastaamaan. Lisäksi opiskelijan pitää olla valmis arvioimaan ja kehittämään työskentelyään (Mts. 8.)

Yhteistoiminnallinen oppiminen tukee lähihoitajaopiskelijan tulevaisuudessa työelämässä tarvittavia yhteistyötaitoja kuten myös ohjauksellisia sekä ryhmätyötaitoja, joita viriketoiminnan alueella tulee omaksua. Yhteistoiminnallisessa oppimisessa kurssi tai opintojakso voidaan suunnitella myös yhteistoiminnalliseksi projektiksi tai projektiketjuksi, josta tuloksena on yksi tai useampi konkreettinen tuotos (essee, näyttely, sanasto, raportti) (mts. 102). Viriketoiminnan opintoja voidaan muokata yhteistoiminnalliseksi projektiksi. Soveltaen opiskelua jaetaan varsinaiseksi koko ryhmän teoriaopetukseksi, pienryhmätyöskentelyksi ja yksilölliseksi työskentelyksi. Työtapojen, opetuksen sosiaalimuodon, opetuspaikan ja työrupeaman keston vaihtelu on tarpeen siksi, että ihminen väsyä ja tylsistyy vaihtelun puutteessa (Vuorinen 2005, 54).

KUVIO 1 *Viriketoiminta yhteistoiminnallisena opetusprojektina*

Edellä esitetyssä kuviossa (kuvio 1) on hahmoteltu viriketoiminnan opintoja yhteis-toiminnallisen opetusprojektin muotoon. Tämä edellyttää opetustuntien jakaantumista opintojen aikana siten, että projekti voidaan toteuttaa. Vuorisen (2005) mukaan työtavan valintaa ohjaa ensisijaisesti opiskelun tavoitteet. Työtavan valintaan vaikuttavat myös opettajan valmiudet, ryhmän tottumukset ja motivaatio sekä ulkonaiset resurssit kuten työskentelytila, välineet, oppimateriaali ja käytettävissä oleva aika (Mts. 71.) Projektissa sovelletaan saduttamista yhtenä opetuksen menetelmänä.

4.3.1 Tiedon jakaminen

Viriketoiminnan opetus voi tapahtua luokkaopetuksena, jolloin jaetaan aiheesta teoria-tietoa koko opiskelijaryhmälle. Keskusteleva ilmapiiri tuo aiheeseen liittyvät ongelmat esille. Harjoituksia toteutetaan myös pienryhmissä, jolloin voidaan harjoitella virike-toiminnan menetelmiä. Tuntumaa haetaan myös työelämästä. Lähihoitajien pienryhmissä toteuttama ryhmätoiminta vanhusten kanssa vanhainkodissa, pienkodeissa ja päiväkeskuksessa sopii hyvin harjoitukseksi ja opitun syventämiseen. Motivointi ja orientointi eivät yksin vielä johda syväoppimiseen, ellei opettajan tiedossa ole, mihin uuteen taitoon tai tietoon motivoidaan ja orientoidaan (Koppinen & Pollari 1993, 21).

Tiedon jakamisen vaiheessa lähihoitajaopiskelijoiden on hyvä tiedostaa vanhusten tavoitteita viriketoiminnan suhteen. Vanhusten tavoitteita voidaan tarkastella elinikäisen oppimisen tavoitteina. E.H. Erikssonin (1982) elämänkaariteorioiden mukaan ihmisellä on eri ikävaiheissa oma kehitystehtävänsä ja vanhuudessa se on minän eheytyminen, oman elämän hyväksyminen ja mielekkääksi kokeminen (myös Dunderfelt, T. 1997). Tätä voidaan pitää perusteena sille, miksi muistelu ja asioiden kertaaminen on tärkeää; kyseessä on vanhuksen oppimisprosessi omasta itsestään. Opiskelun tavoitteita on myös muita. Ruoppila (2002) toteaa Pitkäsen ja Ruthin (1992a, b; 1993) tutkimuksen mukaan 65–84-vuotiaiden (n = 574) vastaajien mielestä tärkein on henki-sen vireyden säilyttämisen, jonka puolet vastaajista arvioi merkitsevän itselleen paljon. Muistin ja oppimiskyvyn säilyttämisen tai kehittämisen sekä terveyden ja kunnon säilyttämisen arvioi useampi kuin joka neljäs merkitsevän paljon osallistumiselleen. Toisena psyykkisen ja fyysisen toimintakyvyn säilyttämisen jälkeen tulivat miellyttävä ajankulu, ystävien ja tuttavien tapaaminen sekä arkihuolista irtautuminen ja rentoutuminen (Mts. 131.) Edellä esitettyä taustaa vasten viriketoiminnan eri muodot: mu-

siikki, kädentaidot, kuvallinen ilmaisu, muistelu ja myös liikunta tukevat vanhuksen tavoitteita.

Lähihoitajaopiskelijat voivat harjoitella viriketoiminnan eri muotoja pienryhmissä esimerkiksi kuvallisen ilmaisun työtapoja kuten kollaasin tekoa. Myös kädentaidon monia työtapoja voidaan toteuttaa ryhmissä esimerkiksi paperinvalmistusta. Samalla käytetään hyödyksi niiden opiskelijoiden taitoja, jotka harrastuksen tai aikaisemman ammatin ansiosta hallitsevat kyseisiä taitoja. He toimivat siten pienryhmän sisäisenä asiantuntijana ja saavat itse lisätuntumaa ohjaukseen. Valmistuneiden paperiarkkien jatkokäytössä voidaan toteutus tehdä yksilöllisesti. Opetusharjoitteluun liittyvän kyseilyn, opetustuntien seurannan ja keskustelujen pohjalta huomasiin monella lähihoitajaopiskelijalla olevan valmiina monia kädentaitoja, joita voi käyttää myös vanhustyössä hyödyksi esim. paperinvalmistuksen (liite 2) tai kankaanpainannan. Tässä on siis mahdollisuus tuoda luontevasti opiskelijoiden hiljaista tietoa esille.

Sadutus tulee esille projektin yhteydessä menetelmänä, jonka avulla lähdetään vieämään eteenpäin muistelua. Menetelmän opettelu ja käyttäminen auttaa lähihoitajaopiskelijoita näkemään vanhuksen muunakin kuin hoitoa tarvitsevana yksilönä. Muistelua tutkinut Marja Saarenheimo (1997) korostaa yksilöllisyyttä. Erityisesti laitospäristöissä vanhat ihmiset saatetaan ymmärtää homogeenisena ryhmänä. Ryhmätoimintoja suunniteltaessa ei siten välttämättä pidetä kovin tärkeänä ottaa huomioon osallistujien sosiaalista tai ammatillista taustaa (Mts. 209.) Esimerkkinä ammatin, kokemusten ja elämänasenteiden muodostamasta tarinasta on tässä rajavartija Reinon 88 v. kertoma tarina, jonka hän on nuoruudessaan kehittänyt, mutta jonka hän tilaisuuden tullen kertoo eläytyvästi aina uudestaan:

Kainuun rajavartiostossa Kortessalmella rajajoukkueen johtajana palveli Topi Korte. Oli syksy ja hän lähti kahden rajamiehen kanssa rajantarkastukseen ja tulivat joelle, joka virtasi Neuvostoliiton puolelle. Kortteen Topilla oli mukana luodikko, koska oli linnun metsästysaika. Rannassa oli valmiina vene, joka työnnettiin vesille. Samassa lähti rantakoivikosta yksinäinen teeri lentämään joen yli. Kortteen Topi sieppasi luodikon ja tähtäsi lentävää teertä. Rajamiehiä nauratti, että ”kuvitteleekohan se luutnantti luodikolla osuvansa lentävään lintuun”. Teeri räpytteli vähän aikaa paikoillaan, sitten se pää edellä syöksy jokeen. Nopeasti soudettiin paikalle ja rajamies otti linnun joesta, tutki sitä ja hämmästeli: ”Jumalauta, silmään osunut”. Topi Korte sanoi rauhallisesti: ”Silmään minä tähtäsinkin”.

Projektin toteutukseen vanhuspaikoissa kuuluu alustava suunnittelu sovituissa pienryhmissä sekä tavoitteiden asettelu. Käydään läpi mitä tehdään ja missä vaiheessa. Sovitaan pienkodin, vanhainkotiosaston tai päiväkeskuksen kanssa toiminnan toteuttamisesta. Sopivia ryhmäkokoja olisivat n. 3 lähihoitajaopiskelijaa ja n. 6-8 vanhuksen ryhmä. Varsinaiseen ryhmänohjaustilanteeseen opiskelijat voivat tehdä tehtäväjakoja, jolloin jokainen on mukana tasapuolisesti. Tutustumiskertaan valmistauduttaessa opiskelijoiden on syytä miettiä mitä tietoa tarvitaan toiminnan järjestämiseksi, jotta ryhmätoiminnasta tulisi antoisa. Tutustuttaessa vanhuksiin voidaan kysyä heiltä tarvittavia asioita, myös havaintojen tekeminen on tärkeää. Esimerkiksi lyhyt tutustumisleikki tai musiikki sopii tutustumiskerran ohjelmaan. On kiinnitettävä huomiota myös vanhusten jaksamiseen. Toimintakertojen pituus voisi olla 60 min.

4.3.2 Projektin jatkosuunnittelu

Projektin jatkosuunnittelun kannalta lähihoitajaopiskelijaryhmän tutustuminen valittuun vanhusryhmään ja toimintaympäristöön on tärkeää. Vanhuksilla on usein ongelmia, jotka on otettava huomioon ryhmätoiminnan järjestämisessä. Näkö, kuulo, liikkuminen sekä muisti nousevat esille, kun järjestetään sopivia istumapaikkoja ryhmälle. Huolimatta henkilökohtaisista apuvälineistä kuten kuulolaitteesta tai silmälasista istumapaikkojen sijainti on otettava huomioon. Huonokuuloisen vanhuksen on hyvä olla ohjaajan lähellä, jolloin vanhus paremmin pysyy selvillä missä mennään. Olisi hyvä, jos ohjaajan on mahdollista saada katsekontakti ryhmän jäseniin. Valaistuksen on oltava hyvä, samoin tilassa olevat häiriötekijät on eliminoitava; niitä voivat olla esim. vilkkuva tai häikäisevä valo tai sivusta tuleva häiritsevä keskustelu. Vanhuksista saadun vaikutelman ja tutustumisen kautta voidaan lähteä suunnittelemaan kahta seuraavaa kokoontumiskertaa.

Haastattelu ennen sadutuksen käyttöä antaa sopivasti lisätietoa ryhmästä. Kysellään vanhuksia kiinnostavista asioista, musiikkimausta tai harrastuksista. Koska palvelukodin ryhmä oli tuttu, he vastailivat tehdyn sadutuskokeilun yhteydessä tarkemmin kohdennettuihin kysymyksiin (liite 3). Yhteenvetona kokeiluryhmän ajatuksista voisi todeta, että tarinankerronta oli tuttua toimintaa ja siihen suhtauduttiin myönteisesti. Näköongelmia lukemisen ja kirjoittamisen suhteen oli lähes jokaisella. Vanhusryhmä ymmärsi myös lukemisen ja kirjoittamisen merkityksen taitojen säilymisensä, aivojen harjoituksena.

He vastailivat mm. seuraaviin kysymyksiin: ovatko he kertoneet tarinoita?

- Lautamies Seija 81 v. : *Kyllä, lapsille.*
- Kotiäiti Elna 85 v. : *Lapsille olen kertonut.*
- Sairaala-apulainen Alina 86 v.: *En ole kertonut.*
- Rajavartija Reino 88 v.: *Heh, hee. Olen paljon tarinoita kertonut toisille. Esimerkkinä voin kertoa kuinka rajavartiolehti julkaisi taskukirjan toistakymmentä vuotta sitten. Oikein suuri osa oli minun kertomia kaskuja ja toinen suuri osa oli minusta kerrottuja kaskuja.*

Kysyttäessä mikä haittaa lukemista ja kirjoittamista tulivat esille muun muassa näköongelmat:

- Elna: *Niin huonosti näkee*
- Reino: *Näkee sen vaan, kun on suurennuslasi.*
- Metsätyömies Oskari 95 v. totesi: *En paljon lue, kun tarvii olla se suurennuslasi. Se käy niin hitaasti.*
- Oskari: *On radio, mistä kuunnella.*
- Alina sanoi: *Vieraskieliset sanat haittaa. Laiskuus on suurin syy.*
- Seija: *Käsi vähän tärisee.*
- Varastomies Albert 87 v. sanoi: *Lasilla näkee.*

Miksi sitten lukeminen ja kirjoittaminen olisivat tärkeitä?

- Elna totesi: *Säilyisi se kirjoitustaito ja lukutaito saman tien.*
- Albert sanoi: *Pysyy ajan tasalla, että tietää miten maailma pyörii ja menee.*

4.3.3 Varsinainen ensimmäinen toimintakerta

Ensimmäisen toimintakerran aikana lähihoitajaryhmän on tarkoitus toteuttaa muistelu sadutuksen avulla. Kun lähihoitajaopiskelijat käyttävät menetelmää, heidän on kuunneltava hyvin tarkkaan ja keskittyneesti vanhuksen tarinaa, jotta kykenevät kirjoittamaan kertomuksen sanasta sanaan paperille. On siis toteutettava aktiivista kuuntelua ymmärtääkseen mitä vanhus kertoo.

Koska useimmilla vanhuksilla on ongelmia kuulon tai näön suhteen, on hyvä aktivoida vanhuksia eri aistikanavien kautta, jotta jokainen ryhmässä saa virikkeitä. Tämä tuli selväksi myös vanhusryhmälle tehtyjen sadutuskokeilujen yhteydessä. Vanhusryhmälle tehdyssä kokeilussa (liite 1) virikkeinä toimivat koko sivun kokoinen kalakartasto Keski-suomalaisesta 7.8.2007, Kalastaja-Eemelin valssi Kauko Käyhkön laulamana ja purkki tervaa. Saduttaminen antoi mahdollisuuden toteuttaa muistelua yksilön näkökulmasta; samalla muut vanhusryhmän jäsenet saavat ajatuksia kuullusta tarinasta, jolle pohjalle heidän omat tarinansa voivat rakentua. Saarenheimo (1997) pitää

ryhmässä tapahtuvaa muistelua kollektiivisena tapahtumana, jossa ryhmän muisteluis-ta muodostuu kollektiivinen tarina. Seuraavissa tarinoissa toteutui tarinan jatkuminen eri henkilöiden kertomuksissa. Sadutusta oli kokeiltu ryhmälle jo kerran aiemmin, mutta tällä kertaa innostui myös kaksi uutta henkilöä kertomaan tarinaansa: sairaala-apulainen Alina ja varastomies Albert. Alina aloitti kertomuksen kalareissusta:

*Hämeenlinnan lähellä, Helsingintien varressa, oli matala lampi, Hiero-meri, jossa oli rutapohja. Siellä oli ruutanoita ja me ruuhesta vaan nos-tettiin niitä ruutanoita käsin veneeseen. Niitä sai helposti, piti vain pu-ristaa lujaa, että sai veneen pohjalle. Vietiin kotiin, puhkottiin, suomus-tettiin, suolattiin ja laitettiin perunoiden päällä kiehumaan.
Ne maistui samalta kuin olis käsin melannut mudassa.*

Varastomies Albert oli muistamaton ja hänen sanavarastonsa oli melko suppea. Hänen roolinsa ryhmässä oli yleensä kuuntelijan rooli, mutta tällä kertaa hän innostui kerto-maan kuunneltuaan Alinan tarinaa ja tutkittuaan ensin kalakartastoa hyvin tarkkaan. Kertominen oli hänelle vaikeaa, mutta ryhmä antoi hänelle tukea kyselemällä häneltä aktiivisesti. Albertin kertominen oli myös muun ryhmän mielestä kiinnostavaa, sillä aikaisemmin sadutuksen aikana ryhmäläiset eivät olleet innostuneet kysymään kerto-jalta. Voisikin sanoa, että ryhmän muut jäsenet olivat suurena tukena Albertin tarinan-kerronnalle. Albert tarinoi:

Oli mulla katiskoita nuorena. Niitä pidettiin matalassa vedessä keväällä. Saatiin enimmäkseen särkeä. Suolattiin, laitettiin suolaan. Pantiin puu-astioihin ja kannet kiinni. Paino päälle.

Jatkona kertomukselle sairaala-apulainen Alina kertoi hapankalan teosta:

Kun tuli särkeä ja ahventa, sitten sitä suolattiin ja pantiin kerroksittain puupytyyn tai nelikkoon. Useimmiten oli 30 l nelikko. Minä en tehnyt, mutta sanovat, että siihen pantiin ruisjauhoja viimeiseksi päälle. Toiset teki ihan taikinan siihen päälle, että tuli tiivis kansi ja sitten laitettiin siihen viimeiseksi puukansi päälle. Pimeässäkin tiesi, missä on kalapötti.

Saduksen päätteeksi tarina luettiin ja näytettiin vanhukselle, jolloin hän saattoi korjata haluamansa kohdat tekstistä. Joskus vanhuksen kertomukset ovat kuitenkin sekavia ja hän ei pelkän kuulemisen ja käsinkirjoitetun tekstin perusteella kykene korjaamaan tekstiä. Nykyisen tietotekniikan aikana lähihoitajaopiskelijoiden on helppo tuottaa näistä lyhyistä kertomuksista selkokielineen versio. Selkokieltä (Selko-opas 2002) ei voi täysin toteuttaa kertomuksissa kun ajatellaan vanhuksen tekijänoikeuksia tarinaan-sa. Ajatus lyhyistä riveistä, pilkun jälkeen virkkeen jatkuminen seuraavalla rivillä ja suuri tekstikoko selkeällä fontilla ovat kuitenkin hyvin toteutettavissa, vaikka tekstiä ei muuten pelkistettäisikään.

4.3.4 Toinen toimintakerta

Toisella toimintakerralla lähihoitajaopiskelijat voivat vielä esitellä ja antaa selkokielenä versiona kirjoitetun tarinan paperilla vanhuksille. Hyvä esimerkki selkokielen periaatteita mahdollisuuksien mukaan noudattaen toteutetun tarinan lukemisesta ja korjailusta oli lautamies Seijan 81 v. sotaan liittyvä tarina. Tarinassa ei kerrottuna oikein selvinnyt kuka oli syyllinen, minne vainaja haudattiin ja keitä naapurit olivat ja missä leski asui. Luettuaan kertomuksensa selkoversiona, Seija osasi tehdä oikaisuja ja selventää tarinaansa. Vastaavaa sekavuutta oli Seijan koulumuistossa, jota korjailtiin vielä selkoversiosta. Tässä on lopullinen tarina tavalliseen tapaan kirjoitettuna:

Kerran oltiin mäessä, jossa oli alhaalla hyppyri. Meidän johtajaopettaja sanoi, että saat 25 penniä, jos lasket tuosta mäestä. En silloin vielä laskenut, mutta kun suurin osa lähti pois, niin minä päästin alas ja tietysti kaaduin. Toiset oppilaat olivat kertoneet, että minä olin siitä laskenut. Ja sitten kun minä olin menossa kotiin, niin opettaja oli kaupassa ja antoi minulle 25 penniä, vaikka minä sanoin, että kaaduin. Sain tötterölisen jotain karamelleja. En muista mitä.

Toisen toimintakerran aikana voivat lähihoitajaopiskelijat toteuttaa vielä valinnaista viriketoimintaa suunnitelmansa mukaan, sillä tekstien tarkistus ei vie pitkää aikaa.

4.3.5 Raportointi ja itsearviointi

Kun lähihoitajaopiskelijat raportoivat vanhustyössä toteuttamansa projektin, tulevat esille monet oppimisen tavoitteena olevat asiat: viriketoiminnan eri lajien käyttö, kuntouttava työote, huonokuntoisen asiakkaan huomioiminen, aistiongelmät. Pohdittavaksi tulee myös ryhmätoimintatilan järjestäminen ja ohjaus. Vanhuksen ajatusmaailmaan tutustutaan muistelun ja sadutuksen avulla, samalla toteutetaan aitoa, aktiivista vanhuksen kuuntelua. Tarinaa prosessoidaan vielä eteenpäin kokeilemalla selkokielen käyttöä. Sadutusmenetelmän avulla toteutuu vuorovaikutuksen kehittymistä ja ryhmän aktiivointia, ei ohjaajasta vanhukseen, vaan vanhusten oma keskinäinen vuorovaikutus ja toiminta. Vanhus ei näin ole objekti, vaan subjekti, toiminnan aikaansaaja. Tämä asian on ottanut esille ikääntyneiden taidetoiminnan yhteydessä mm. Leonie Hohental-Antin (2006, 109).

Palautetta voi hankkia monilla tavoilla. Tärkeintä on tehdä havaintoja omin aistein ja käyttää ryhmän apua havaintojen tulkitsemisessä (Vuorinen 2005, 59.) Opiskelijoiden pienryhmissä kirjoittama raportti osoittaa myös ymmärretyt ja opitut asiat. Raportin

esittäminen koko opiskelijaryhmälle herättäne keskustelua ja tuo vielä uusia ajatuksia viriketoiminnan tiimoilta esille. Opiskelijaryhmien itsearviointi tehtävän onnistumisen suhteen antaa kuvan opiskelijoiden omasta mielikuvasta mitä on oppinut ja mitä vielä voisi tehdä asian eteen. Opettajan kannalta raportit ja itsearviointit ovat tärkeitä opetuksen kehittämiseksi ja antavat viitteitä sille mitä vielä voisi tehdä. Opiskelijoiden antama palaute siitä, miltä tehtävä on tuntunut, on projektityylisen opetuksen jatkoteuttamisen ja kehittämisen kannalta tärkeää, jotta voi puuttua ongelmakohtiin. Koppinen & Pollarin mukaan (1993, 85) oppilaat voivat jaksopalautteessa kertoa mielipiteensä opettajan laatimasta kurssista, tehtävistä, ajankäytöstä ym. järjestelyistä. He voivat esittää omia ideoitaan kurssin parantamiseksi.

5 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Miten saduttamista voidaan käyttää lähihoitajien viriketoiminnan opinnoissa? Tämä oli kysymys, jonka esitin tämän kehittämishankkeen alussa. Saduttamisen käytölle löytyi kaksi tapaa:

1. Opettaja voi käyttää sadutusta opetuksen alkuvaiheessa tutustumisen ja motiivon yhteydessä. Menetelmää ei kuitenkaan tarvitse käyttää tekstin tuottamisen tapaan, vaan voidaan soveltaa eri ilmaisullisia menetelmiä, joita muutenkin opetellaan kuten kuvallista ilmaisua tai käyttämällä musiikkia tai liikettä.
2. Saduttamista voidaan käyttää myös menetelmänä, joka toimii opiskelijan apuvälineenä vanhusten muistelutilanteissa. Menetelmän käyttäminen yhteistoiminnallisen projektin yhteydessä vanhusryhmälle opettaa lähihoitajaopiskelijalle monia ohjaukseen liittyviä asioita. Se johdattaa vanhuksen ajatusmaailmaan, jolloin vanhus tulee helpommin otettua huomioon hoitotyössä kokonaisvaltaisesti. Opiskelijalle ja vanhukselle jää myös jotakin konkreettisesta yhteistyöstä, sadutettu tarina.

Toteutettu kehittämishanke perustuu kirjalliseen materiaaliin ja vanhusryhmälle tehtyyn toimintakokeiluun sekä opetusharjoittelun yhteydessä saatuihin kokemuksiin ja palautekyselyyn. Yhteistoiminnallisen projektin käytännön toteutus osoittaisi sen käyttökelpoisuuden. Nyt se jää hahmotelmaksi, joka vaikuttaa kehityskelpoiselta idealta. Kuvatussa projektissa ei otettu huomioon opetuksen tuntien sijoittumista eikä myöskään mahdollista yhteistyötä muiden opettajien kanssa, koska nämä tulevat esille nimenomaan silloin kun lähdetään käytännössä toteuttamaan projektia.

Vanhusten ryhmätoiminnan osalta voidaan todeta, että sadutus on toimiva menetelmä. Yhteistoiminnallisissa projektiopinnoissa sadutus voidaan ajatella merkitykseltään kaksisuuntaisena. Se on opiskelijalle menetelmä oppia monia vanhuksiin liittyviä asioita ja samalla hyvin sovellettava menetelmä vanhusten ryhmätoiminnan yhteydessä. Työelämässä sadutus on opiskelijalle apuväline, jonka käyttöä voi kehittää eteenpäin. Lähihoitajien opetuksen alkuvaiheessa voidaan sadutuksen avulla tutustuttaa ja motivoita opiskelijaryhmää sekä rohkaista käyttämään erilaisia ilmaisutapoja.

6 POHDINTA

Kehittämishankkeen tavoitteena oli myös oman opettajuuden kehittäminen. Saduttamisen menetelmä selkiytyi ja osoittautui paljon laajemmaksi ja sovellettavammaksi kuin alun perin ajattelinkaan. Lähihoitajaopiskelijoiden opetuksessa se on hyvä ja kokeilemisen arvoinen menetelmä ja myöhemmin työelämässä hoitajaa tukeva toimintatapa. Muistelua toteutetaan paljon vanhusten hoitoympäristöissä, mutta harvoin niistä jää mitään muuta jäljelle kuin se käsillä ollut hetki, jolloin keskustellaan. Saduttaminen varmistaa sen, että kertomus on kirjoitettu ylös ja samalla hoitaja voi saada hyvin tärkeää tietoa vanhuksesta. Vanhus itse voi kerrata ja selkeyttää ajatuksiaan kirjoitetusta tarinasta. Sadutuksessa on läsnä ihmiskunnan tarinaperinne ja tapa ajatella kertomusten kautta (Karlsson 2003, 29).

Vanhuksille tehdyn sadutuskokeilun yhteydessä kirjoitettiin 14 lyhyttä tarinaa. Haastattellessani kokeilun jälkeen vanhusryhmää, he totesivat toiminnan olleen mukavaa. Tarinat kootaan pieneksi vihkoseksi palvelukodin kirjahyllyyn aina joskus luettavaksi. Ryhmän kanssa kirjoitettiin myös yksi mielikuvitustarina ”ryhmämatka Kakolaan”, johon sovellettiin kokeilun aikana kehitettyjä kysymyskortteja. Korttien tavoite oli lähinnä pitää ryhmässä toteutettu tarina johdonmukaisena. Ne eivät ehkä toteuta enää sadutuksen ideaa puhtaasti, mutta lähtökohta on siinä. Aihe tarinaan saatiin Keski-suomalaisesta 17.9.2007, jossa kerrottiin Kakolan vankien siirtymisestä uuteen vankilaan. Totesin lehdenlukutilanteessa vankilaan kaavaillun mm. hotellia, jolloin lautamies Seija ehdotti tarinansuunnittelutilanteessa ryhmämatkaa kyseiseen hotelliin. Kortteja kokeiltiin myös dementiaosaston kahdeksan henkilön vanhusryhmän kanssa ja tuloksena oli ryhmän sisällä hulvaton naurunpyrskähdysten sarja tarinaa kehitellessä eteenpäin. Mukaan tunnelmaan ja nauruun pääsivät myös ne ryhmän vanhukset (3), jotka eivät enää kyenneet sanoin kunnolla ilmaisemaan itseään, vaikka tarinan juonen ymmärsivätkin. Tarinassa näkyy vanhusten hiljainen tieto, elämäkokemus, asenteet, tietämys, ajatukset ja huumori, jota on hyvä välillä viljellä. Tehtiin siis lomamatka Mallorcalle:

Matkustimme lentokoneella koko porukka. Matka kesti 5-6 tuntia. Meille tuli kielivaikeuksia ja puhumme suomea keskenämme hiljaa ja kovvaa. Savo on toinen kieli mitä voidaan puhua. Sää oli matkalla aurinkoinen. Aurinko paistoi koko matkan. Laukussa meillä oli ruisleipää ja voita ja maitoa. Se happani. Valuuttaa ei tarvittu. Oli sama raha. Passi piti olla mukana. Helena unohti passin. Saapa näkemän mitä tulli sanoo. Matkakumppanit pelkäsivät vähän, kun siellä oli niin monen maan henkilöitä.

Siellä oli pariskunta, joka ryypiskeli ja piti huonoa elämää, häiritsi suorastaan rauhaamme.

Perillä sää oli kaunis ja törmäsimme heti toisiin suomalaisiin. Ella törmäsi heti ihanaan mieheen, ja se oli Ellan menoa. Hotellihuone oli numero 40 ja siellä kierteli tarjoilijoita, jotka kyseli mitä saisi olla. Mutta kun osasi vain suomea hiljaa ja kovvoo. Ystävystyimme suomalaisen perheen kanssa, jotka osasivat vähän kieliäkin. Heistä oli pelkkää apua. Ohjelma perillä oli voimistelua ja syömistä, ja kaikki olivat onnellisia ja tyytyväisiä matkan. Ja yksi erikoisuus oli se tulivuori, se Teide. Seikkailimme, kun meillä ei ollut niitä kaikkia papereita ja lähdettiin pois sieltä korkealta tulivuorelta. Ruoka oli hyvää suomalaista ruokaa; lihapullia ja perunamuusia. Ella söi yhden aterian ja tuli kuralle. Minkäs sille voi, kun niin kävi.

Tuliaisiksi ostettiin, kun ei tahtonut oikein mitään keksiä, paketti näkileipää. Lomailimme 10 päivää. Palasimme kotiin pirteinä. Sää matkalla oli kaunis. Matkan jälkeen tuntui, että tulipahan reissu tehtyä ja rahatkin siellä meni. Todennäköisesti emme lähde uudestaan. Siiri olisi lähtenyt, kun ei ikänä toista tällaista matkaa saa.

Sadutettuja tarinoita voidaan jatkaa myös eteenpäin. Muistelutyöhön pohjautuvan taide-toiminnan katsotaan luontaisesti soveltuvan nimenomaan ikäihmisille (Hohental-Antin 2006, 83). Riippuen vanhusryhmän ja ohjaajan kiinnostuksesta voidaan harrastaa teatteritoimintaa. Ikäihmisten muistoihin ja elettyyn elämään perustuva teatterityö on kuin lihaksi muuttunutta muistelua (mts. 83). Sadutettuihin lyhyisiin tarinoihin voidaan hyvin eläytyä ja niitä näytellä kuten tämän kehittämishankkeen yhteydessä olevia kala-aiheisia tarinoita tai vaikkapa ”ryhmämatkaa Mallorcalle”. Tämä on yksi mahdollisuus, jolla lähihoitajaopiskelija voi laajentaa ja kehittää osaamistaan muistelutyössä.

Sadutus nimenä johtunee siitä, että ensimmäisenä menetelmää on sovellettu lapsiin. Myöhemmin sen käyttö on laajentunut käsittämään myös muita ikäryhmiä; aikuisia, vanhuksia. Nimitys tuntuukin näissä yhteyksissä hiukan hankalalta. Menetelmä kuitenkin mahdollistaa mielikuvituksen käytön ja kertomisen omalta kokemuspohjalta, joten jossain mielessä se on myös osuva. Itse käytin sadutustilanteissa vanhusten kanssa nimitystä tarinankerronta, koska sadutus olisi voinut herättää kielteisiä ajatuksia tai se olisi voitu tulkita ”lapselliseksi”. Tässä mielessä kohderyhmän ajatuksia on otettava huomioon.

LÄHTEET

- Erikson, Erik H. 1982. Lapsuus ja yhteiskunta. 2. tarkastettu p. Jyväskylä: Gummerus.
- Dunderfelt, T. 1997. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOY.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2003. Tutki ja kirjoita. 6.-9.p. Helsinki: Tammi.
- Hohental-Antin, L. 2006. Kutkuttavaa taidetta. taidetoiminta seniori- ja vanhustyössä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Koppinen, M. & Pollari, J. 1993. Yhteistoiminnallinen oppiminen. Tie tuloksiin. Helsinki: WSOY.
- Karlsson, L. 2003. Sadutus. Avain osallistuvaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: Ps-kustannus
- Koivunen, H. 1997. Hiljainen tieto. Helsinki: Otava.
- Niemistö, R. 2007. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. 7. p. Helsinki: Palmenia.
- Polanyi, M. 1967. The tacit dimension. London: Routledge & Kegan paul Ltd.
- Ruoppila, I. 2002. Psyykkisen toimintakyvyn tukeminen. Teoksessa Heikkinen, E. & Marin, M. (toim.) Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Tammi. 119–150.
- Ruohotie, P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Helsinki: WSOY
- Valtakunnallinen lähihoitajien opetussuunnitelma 2001. Viitattu 22.3.2008. [Http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/sosiaali_korjattu14062001.pdf](http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/sosiaali_korjattu14062001.pdf)
- Virtanen, H. (toim.) 2002. Selko-opas. Tampere. Kehitysvammaliitto.
- Vuorinen, I. 2005. Tuhat tapaa opettaa. 7.p. Tampere: Resurssi.

LIITTEET

Liite 1. Vanhusryhmälle tehdyn sadutuskokeilun runko

1. Ryhmähaastattelu, joka nauhoitetaan ja kirjoitetaan puhtaaksi. Toteutus 6.8.2007.
2. Ensimmäinen sadutuskokeilu, perussadutus, ei virikkeitä. Toteutus 13.8.2007.
3. Toinen sadutuskokeilu, aihe sadutus, virikkeitä eri aistien kautta. Kalakartasto, ”Kallastaja Eemelin valssi” Kauko Käyhkön laulamana ja purkki tervaa. Toteutus 20.8.2007.
4. Kolmas sadutuskokeilu, aihe sadutus, virikkeitä kuulon kautta: ”Kuningaskobra” Annikki Tähten laulamana ja laulun ”Musta Rudolf” -sanat luettuna. Toteutus 27.8.2007.
5. Koko ryhmän tekemä mielikuvitustarina. Toteutus 17.9.2007.
6. Luetaan ryhmän tarinoita. Loppuhaastattelu 29.10.2007.

Liite 2. Lähihoitajaopiskelijoille tehty palautekysely

Palautekysely 14.12.2007 kuvallisen ilmaisun/kädentaitojen tunneista

1. Onko luovan ilmaisun (kuvallinen ilmaisu/kädentaidot) tavoite tullut sinulle päivän aikana tutummaksi?

vastauksia:

- on tullut tutummaksi, uusiopaperin tekeminen mielenkiintoista
- kyllä aika tuttuja osa jo ennestään
- kyllä
- kyllä
- oli tuttua jo aiemmin eli ei tullut tutummaksi
- no, ei sinänsä, kun on jo tuttua, mutta mukavaa toimintaa
- on, koen nämä hyvin tärkeäksi, vanhusten parissa saisi olla enemmän käytössä ohjattua toimintaa
- on tullut
- kyllä on, ennestään ei juurikaan tuttua
- on ollut jo tuttua
- on
- kyllä tuli hyvin tutuksi
- kyllä tuli, en ole koskaan ennen tehnyt uusiopaperia
- kyllä on tullut. En ollut aikaisemmin tehnyt uusiopaperia
- ihan hyvin

2. Olivatko käytetyt työtavat (rastita) helppoja()vai vaikeita ()? Perustele mielipiteesi.

Vastauksia: Kaikki kokivat työtavat helpoiksi

Perusteluja:

- suhteellisen helppoja, tavaroiden esille tuominen ja poislaittaminen työlästä
- yksinkertaiset ohjeet
- opettaja hyvin mukava, kun harjoiteltiin
- hyvin yksinkertaisia, helppo kuunnella ja tehdä
- kyllä ne osasi tehdä. Vaikeata ei olisi kannattanut esittääkään.
- vuosia olen tehnyt kaikkia
- kankaanpainannalla saa helposti kaikenlaisia kuvioita
- sellaisia, joita kaikkia voi tehdä
- ohjaus oli selkeätä, perusteellista. Ei ollut sellaista, mikä vaatisi ”näppäriä käsiä”.
- Riittävän yksinkertaista ja ei tarvitse niin kauheen tarkkaan tehdä
- välineet helppokäyttöisiä eikä tarvinnut taiteellista lahjakkuutta
- selkeitä
- en ehkä olisi itse osannut paperimassaa alkaa tehdä, mutta ei tuo vaikeaa ollut
- Yksinkertaiset välineet, materiaalit helppoja käsitellä. Työvaiheita ei kovin paljon.
- aika tuttuja

3. Voitko ohjata kollaasin tai uusiopaperin valmistuksen annettujen ohjeiden perusteella?
- Vastauksia:
- kyllä-vastauksia oli 10 kpl
 - Kyllä, uskallan kokeilla ensin kotona
 - Uskoisin niin
 - Kollaasin kohdalla voin kyllä ohjata. Uusiopaperin vähän vieraampaa
 - Kyllä, olen ohjannut niitten tekoa jo vuosia
 - luultavasti voin
4. Millaista tietoa olisit kaivannut lisää?
- Vastauksia:
- -
 - -
 - hyvin tuli tietoa
 - minulle oli uutta asiaa riittävästi
 - -
 - en osaa sanoa
 - tietoa oli riittävästi
 - -
 - -
 - perjantaipäivä ja eilen koulussa puristin viimeiset mehut. Ei oltu oikein vastaanottavaisia.
 - vaikka joulukoristeita
 - väriterapia
 - -
 - -
 - -
 - -
5. Mitä haluaisit sanoa lopuksi?
- Vastauksia:
- Kivaa oli, kipeenä vähän vaisunlainen osallistuminen
 - Aikaa kului liikaa, pitkästyn
 - Mukavaa oli, kun sai myös tehdä...ei pelkkää teoriaa
 - Tämä oli ihan ok-päivä. kiva tehdä käsillään välillä jotakin.
 - -
 - ?
 - en ole askartelijatyyppejä
 - oli mukava päivä
 - Kaiken kaikkiaan mielenkiintoista ja antoisaa
 - Kiva päivä, ammattitaitoinen ohjaaja on kullannarvoinen ”aarre työyhteisössä, niistä on pulaa.
 - -
 - mielenkiintoista
 - mukava päivä
 - ryhmätyötä oli mukava tehdä. Mielenkiintoinen tunti. Antoi eväistä lasten ja vanhusten ohjaamiseen
 - kiitos asiantuntevasta opetuksesta.

Liite 3. Vanhusryhmälle tehdyn ryhmähaastattelun runko

1. Milloin opit lukemaan/kirjoittamaan?
2. Oliko lapsuuden kodissasi kirjoja? Mitä?
3. Oletko kertonut tarinoita toisille? Keille?
4. Oletko kirjoittanut tarinoita tai runoja tai pitänyt päiväkirjaa? Koska?
5. Kirjoitatko kirjeitä? Milloin?
6. Luetko sanoma- tai aikakauslehtiä? Minkä nimisiä?
7. Luetko kirjoja? Millaisia?
8. Katsotko televisiota tai kuunteletko radiota? Mitä seuraat?
9. Mitkä seikat tekevät kirjoittamisen vaikeaksi?
10. Mitkä seikat tekevät lukemisen vaikeaksi?
11. Miksi lukeminen ja kirjoittaminen olisivat tärkeitä?